ئایدیۆلۆژیا و شەقاوە ... ڕزگار عومەر

خوێندنەوەیەك بۆ كتێبی (دیاردەی شەقاوە لە حیزبە سیاسیەكانی عێراق)
ڕزگار عومەر

لە ساڵانی ١٩٣٠ تا ساڵی ١٩٧٠ گۆڕەپانی سیاسی عێراق تاقیگەیەكی گەورە بوو، شانۆیەكی واقیعی سیاسەت بوو بە مانا میكیاڤیلیەكەی.
عێراق هەمیشە لە خولە مێژوویەكاندا بەرامبەر حیزب و ئایدیاو بزوتنەوەی سیاسی جیاواز خۆی بینیوەتەوە، بزوتنەوە كۆمەڵایەتیەكان بە مانا چینایەتیەكەی ئەو چانسەیان وەرنەگرتووە كە راستەوخۆ بەچەمكێكی ڕوون و سنووری دیاریكراو خەریكی زۆرانبازی فەرزكردنی ڕوئیای خۆیان بن، بەڵكو حیزبەكان و توێژەكان ئیقتیباسی گوتاری سیاسی بزوتنەوە كۆمەڵایەتیەكانیان دەكرد بە شێوازی جیاواز تا بتوانن لە كشانی چەندایەتی حیزبەكانیان بن.
ڕووداوەكان و ئاراستەكانیان خێراتر بوو لەوەی حیزبەكان و نوخبەكان بتوانن گونجانێك دروست بكەن یەكەم لە نێوان ئەو ” نوێنەرایەتیە” رەمزیەی دەیانكرد گوایە ئەوان گوزارش لە بەرژەوەندی گشتی گەل یان چینە كۆمەڵایەتیە بەرینەكان دەكەن دووەم لە نێوان وەزن و پانتایی حەقیقی بزوتنەوە سیاسیەكانی خۆیان!
ئەم هاوكێشەیە لەو دەمیدا گۆڕەپان و شانۆی سیاسی عێراقی پەلكێشی چەند ئەزموونێك كرد كە كاركردی ئەو ئەزموونانە پەڕیەوە بۆ دوای ئەو قۆناغەی ئاماژەمان پێداوە، هەندێكیان ڕەهەندێكی كلتوری وەرگرت، بەشێكیتری بوو بە عورف و بوو بە كلتوری زاڵی تایبەتمەندی دروست بوونی نەوەیەك لە حیزب و بزوتنەوە سیاسیەكان و جێگیربوونی ستایلێك لە بەڕێوەبردنی ژیانی حیزب لە ناوخۆدا و ڕوو بە كۆمەڵگەدا.

تێگەیشتنی ماركسیزم لە ” توندو تیژی” لە مێژوودا تێگەیشتنێكی پتەوە لە ستراتیژی ئەو گۆڕە لە دەسەڵاتی سیاسی، واتە دەسەڵاتی سیاسی لە مێژوودا بە تایبەتی لە زۆرانبازی چینەكاندا بە ئارامی ڕوونادات بەڵكو بە توندوتیژی ڕوودەدات، لە دەرەوەی ماركسیزمدا واقیعی ڕەگەزی توندوتیژی لە بەرەوپێش چوونی مێژودا خۆی هەبووەو پاساوەكانیشی پێكهاتەیەكی دانەبڕاو بوون لە نەخشاندنی ڕابردووی مێژووی جیهان. لە ماركسیزمدا شتێك نیە بە ناوی “ڕەتكردنەوەی بە

مەرجی هەموو جۆرە توندوتیژییەك" بەڵكو شیكردنەوەی ئاراستەی توندوتیژی بووە لە بەرهەمهێنانی كام مێژوو بە بەرژەوەندی كام ئەلتەرناتیڤ و سیستەمی سیاسی.

ئەم چل ساڵەی سەدەی ڕابردوو لە مێژووی عێراق، واتە لە نێوان ١٩٣٠ بۆ ١٩٧٠ ئەگەر لە ڕووی شیكردنەوەی تیئۆریەوە لێی بڕوانی شەبەحی هەموو قوتابخانە سیاسییەكان و ڕوانگە فیكرییەكانی لێ دەبینی كە هەركامەیان لە هەوڵی جێلەق كردنی ئەویتردایە، بۆ نموونە : میكیاڤەڵییەت، فۆرمێك لە ماركسیزم ، فاشیزم، ناسیۆنالیزم، هەموو ئەمانە لە شەڕێكی خەستی خوێناویدان بۆ هەژموون و بە جێگیركردنی ئەلتەرناتیڤی خۆیان بۆ وەرگرتنی دەسەڵاتی سیاسی و بە جێگیر كردنی سیستەمی بەڕێوەبردنی وڵات.

ئەم كتێبە لە پاڵ دەیان سەرچاوەیتر لە هەوڵی ئەوەدایە سوچێك لە لاپەڕەكانی ئەم مێژووە بخاتە ڕوو. لە ڕووی خستنە ڕوودا ئەم كتێبە هەندە گرفتی هەیە بە تایبەتی لە "شیكردنەوەدا" بەڵام ئەم كتێبە بۆ ئەوەی نوسەرەكەی ئامانجی بووبێت یان نەخشەی بۆ كێشابێت لە لێكۆڵینەوەیەكـــی مێژوویـــی ڕووت دەپەڕێتەوە بۆ بەرهەمێكـــی ئەنترۆپۆلۆجی، كە دەكرێ لەو بوارەدا دەوڵەمەندتر بكرێت.
مرۆڤی عێراقی وەكو هەر هاوڵاتییەكیتری جیهان تەنیا بەروبومی ئایدیۆلۆژیا نیە، یان تەنیا بەروبومی لە قالبدانی حیزبەكان نیە، بەڵكو چەندین بازنەیتر لەدەرەوەی ئەم پێوەرانە شێوازی وجودی مرۆڤەكان دیاری دەكەن، بە دڵنیایی شیكردنەوەی بونیادی ئابوری و پەیوەندییەكانی بەرهەمهێنان و ستەمێك كەلەم پەیوەندیانە دروست دەبێـــت بـــواری چـــاوپۆشینی نیەو تـــازە نەك تەنیـــا درەنگە بۆ حاشالێكردنی بەڵكو زۆر بەسادەیی گەمژانەشە هەوڵی لەم بابەتە! بەڵام، ئەم بونیادە پتەوە لە تیئۆرو ڕەخنەی سیاسی و جیهان بینی بە ئەوە لە ئارادا نیە تا ئێمە خۆمان بدزینەوە لە بەكارهێنانی هەمـوو ئەو ئاراسـتە تیۆریـانەیتر كە دەتـوانە كۆمەك بكـا بە ” تێگەیشتن” ی فرە ڕەهەندی لە كۆمەڵگای ڕابردوو و ئێستامان.
زانستە مرۆڤایەتییەكان دەروازەیەكە بۆ بینینی گۆشە نەبینراوەكانی مێژو و كۆمەڵگە بۆ ئەوەی وەزیفەی سەرەكی ئەم زانستە بریتیە بێ لە سەراغ و ڕاست كردنەوەی مێژوو، بەڵام ئیزافەیەكی بنەڕەتی دەخاتە تەواوبوونی شیكردنەوە چ وەكو ئەوەی ڕۆڵێكی نێوەندگیر ببینی لە سەرتاپای شیكردنەوەو تێگەیشتن چ وەكو ئەوەی ئەركە سەرەكی ئاراستەكە لە ژێرسێبەری ئەودا بگوزەرێت.
ئەم كتێبە تەنیا چانسێك نیە بۆ خوێنەر كە لە گۆشەنیگایەكیترەوە

لە ڕابردوو تێبگات، بەڵكو چانسێكيش ك□ تێبگەی كلتورو خوڕەوەشتی تاكەكان، پەروەردە، ئاكارە خێڵەكی و مۆدێرنەكان چ نۆڕمێك لە دۆخی سياسی دروست دەكەن، ئايديۆلۆژيا يان حيزب چی دەخاتە سەر تاك و تاكيش چۆن دەبێتە پرد□□ك كە ئاكارە كۆمەڵايەتی و شەخسيەكان و دەروونیەكان و رۆشنبيريەكان و كلتورە باوەكان بپەڕنەوە بۆ نێو بازنەو ئەتمۆسفيری حيزب و بزوتنەوە سياسيەكان.
“شەقاوە” زاراوەيەكە لە كۆمەڵگەی عێراقی بە كوردستانيشەوە كە ڕەگەكەی دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمى عەباسيەكان. شەقاوە بەر لەوەی سيفەت و ڕوخسار بێت “شوناسە” بۆ كەسێك كە هێزێكی فيزيكی و چاونەترسيەكی هەيە لە شەڕكردنی دەستەو يەخە، لە كوشتن، لە هەڕەشەو خۆس□ پاندن. شەقاوەكانی كۆمەڵگەی عێراقی هەندێكيان دەسەڵاتيان تەنيا بەسەر ك□□□ان و گەڕەكەكەی خۆيان هەيە جۆرێكيتريان دەسەڵاتيان دەپەڕيەوە بۆ سنووری گەڕەكيتر، پەڕينەوەی دەسەلاتی هەر شەقاوەيەك بۆ گەڕەكێكيتر يەكسەر دەيكردە ه□□□ش ل□سەر دەسەڵاتی شەقاوەيەكيتر. ئەم بەرامبەركێيانە بە خوێن وكوشتن و دوژمنداری كۆتايی دەهات، وەكو عورفێكی خێڵەكيش كە تا ئێستا درێژەی هەيە لەو كۆمەڵگايە تۆڵەی كوشتنەكان ئەگەر لە كاتی خۆيا نەكرێ دەگوازرێتەوە بۆ نەوەكانيان.

بوونی “شەقاوە” دياردي□ك نیە تەنيا پەيوەست بێت بە كۆمەڵگەی عێراقی بەڵكو دياردي□كە هەموو كۆمەڵگەكانی مرۆڤايەتی بە شێوازی جياواز هەيانە، بەڵام ئەوەی وا دەكا ئەم دياردي□ ك□مەڵايەتيە ببێتە جێگای شيكردنەوەو تێڕامان ئەوەيە كە لە رێگای ” ئايديۆلۆژيا” دياردی شەقاوە لەو ماوە مێژوويی□ی لەسەرەوە باسمان كرد ڕەگەزی كۆمەڵايەتی خۆی لەدەست دەدا دەبێتە ڕەگەزێكی ” سياسی ” و دواتر ئاراستەی بەشێكی زۆر لە چارەنوسی لاپەڕەكانی كۆمەڵگا دياری دەكات، دەبێتە مۆتەكەيەكی خوێناوی بەسەر نەياری يان دراوس□ی گەڕەك نا، بەڵكو بەسەر نەياری ئايديۆلۆژی و سياسيدا!
لەو سەردەمەی باسمان كرد لە عێراقدا؛ بوونی يەك تەلەفزيۆن يەك راديي□ی موڵكی دەوڵەت وايكردبوو حيزبە سياسيەكان بۆ نيشاندانی هيزی سياسی خۆيان پەنا ببەنە سەر نمايشی سەرجادەو شەقامەكان. ئەم نمايشەو دەرخستنە بە كۆمەڵە، پرسياری كێ “هەژموونی ” هەيە بەسەر شەقام ؟ دەبووە هۆی ڕوو بەروبونەوەی خوێناوی حيزبەكان.

ئەم جۆرە لە هەژموون بەسەر جادەو گەڕەكەكان پ□يوستی بە كاراكتەری توندوتيژ هەبوو، پێوستی بە ڕۆشنبيرو كتێب نەبوو. كێبڕكێيەكی زۆر توند دروست بوو لە نێوان حيزبەكان بۆ ئەندامگيری كردنی

“شەقاوەكان”، چەندين ئەندامى ئاسايى هەموو حيزبە مونافيسەكان بە دەستى شەقاوەى حيزبى بەرامبەر تيرۆر دەكران! تەماح لە دەسەڵاتى سياسى ببووە پاڵنەرێك كە ميكانيزمى ئەندامگيرى بە شەقاوەيەك وەكو ئاوخواردنەوە وابوو، بەڵام بۆ هاوڵاتيەكى ئاسايى يان ڕۆشنبيرێك بەچەندين فلتەر تێدەپەڕى!

قۆناغى شەڕى سەرجادەو شەقامەكان و حيزبەكان وشەقاوەكان هەر لەرێ كۆتايى نايەت، قۆناغە هەرە مەترسيدارەكە لەو كاتەوە دەست پێدەكات كە حيزبى بەعس يەكەمين دەزگاى ئەمنى خۆى بەهەمان ميتۆد دادەمەزرێنێ كە هێشتا لە دەرەوەى دەسەلات بوو، دواتر كە گەيشتە دەسەڵاتيش ئەم دەزگايە شەرعيەتى پێدەدرێ و دەبێتە بەشێك لە بونيادى جيهازى “دەوڵەت”! شەقاوەكان ئەوانەى بونە دامەزرێنەرى ئەم دەزگايە ديسپلين و بەڕێوەبردنى ئەم يەكە هەستيارەى دەوڵەتيان بە هەمان ميتۆدى شەڕە قەمەى كۆڵان و جادەكان بەڕێوەبرد، ئەوان لەوێ كلتورى ئەم جۆرە بەڕێوەبردنەيان چاند، ئەم كلتورە گەورەتر لە هەموو دەستورو ياساكانى عێراق، لەدەرەوەى هەموو ياسا نێودەوڵەتيەكانيش بوو.

بۆچوونێكى زاڵ هەيە كە لەو باوەڕەدايە كە ئايديۆلۆژيا وحيزب دەتوانن كۆمەڵگە بگۆڕن، كەسێتى تاكەكان بگۆڕن، ئاكارو كلتورى كۆمەلايەتى بگۆڕن، بە دڵنيايى ئەمە ڕاستە، بەڵام ئەم ڕاستيە هەموو سوچەكانى ئەم پەيوەنديە لە ئاڵ وگۆڕ دەرناخا، بەڵكو تەنيا سوچێكى بە فەرزى ڕەها وەرگرتووە. ئەندامگيرى و زاڵبوونى تەونى ئايديۆلۆژى مەوداى پەيوەنديەك ديارى دەكات و دەستى پێدەكات بەڵام دياريكردنى ئەم مەودايە ناتوانێ گرەنتى ئايندەى ئەم گرێبەستە لە تێكەڵ بوون ديارى بكات! تاكەكان كە دەچن، يان دەبن بە ئەندام لە حيزبێك تەنانەت ئەگەر حيزبێكى زۆر بە ديسپلين بێت ناتوانێ بە يەكجارى باكگراواندى دەروونى و شوناس و كلتورى ئەم تاكە بگۆڕێت بە تايبەتى ئەگەر ئامانجى سەرەكى حيزبەكە يان ئايديۆلۆژيەكە هەر لەسەرەتاوە بە دروست كردنى مرۆڤێكى نوێ نەبووبێت بەڵكو بۆ مشەخۆرى بووبێت لەسەر خوڕەوشت و كەسا يەتى ئەم ئەندامە.

حيزبەكان ويستيان لەوسەردەمە ناسك و هەستيارەى مێژووى عێراقدا شەقاوەكان بكەن بە حيزبيى، بەڵام شەقاوەكانيش بۆ ئەوەى نەخشەيان بۆ كێشابێت، نەك تەنيا حيزبەكانيان كرد بەشەقاوە، بەڵكو كلتورێكى ڕەگدارى قوڵيان لە شێوازو سيستەمى ئيدارى دەوڵەت بە جێ هێشت، ئەم كلتورە، ئێستاش دواى تێپەربوونى نيوسەدە بەسەر دوا ساڵى ئەو قۆناغەى باسمان كرد، شەبەحى ئەم شەقاوەيە دەم نادەم شان لە شانى

چارەنوسمان دەدات و مۆڕەمان لێدەكات!

سیسەم … بەختیار محەمەد

لە بان سیسەمەکە
خەون دەبینم بەو ژنەی،
کە دەمەوێ لەگەڵی بخەوم.
هیچ شتێك لەم خەونە
خۆشتر نییە:
لەژێر پەتۆ و
لەناو کەژاوەی خەیاڵدا
هەموو شتێك
ڕوو دەدا:
ئێمە بەدرێژایی شەو
وەك دوو عاشق
جووت دەبین.
ژیان دەبێتە پێكێكی خەست
لە شەرابی سووری سێکس و
لە شکۆی مەستی پیاو و
لە شکۆی مەندەهۆشی ژندا.
خەون (خەیاڵ)
پێم دەڵێ: کە
ئازادی مەحاڵ نییە.
من لە ئاسمانی خەوندا
خوای ئازادی دەناسم و
لەوێشدا خوای ئازادی
من دەناسێ.
من لەوێدا پەری عەشق و
گوناهی سپی هەموو ژنێك دەناسم.
من لەوێ ناترسم
نە لە خوا و
نە لە ڕەقیبەکانیش.
ژنەکە لە خەونمدا

ئەڤیندارمە.
ئێمە لە جیهانێکدا دەژین،
کە لەناو شکۆی ئازادی خەوندایە؛
بۆیە لە ئەپۆلۆ و لە ڤینۆس ئەچین.
من ڕەنگی پەمەیی خەون و خەیاڵ
بە وێنەی تەڵخی کلاسیکی ژنەکە دەبەخشم،
تا هەموو ڕۆژێ
لە بان سیسەمەکە و
لەناو ژوورە ئەشکەوتییەکەمدا
سێکسی ئەبەدیی لەگەڵدا بکەم.
من لە خەون و لە خەیاڵدا
دەتوانم لەگەڵ
هەموو ژنێکدا بخەوم
تەنیا لەسەر هەوری سپی سیسەمێکیشدا.
ئێستا سیسەم و
خەون و خەیاڵ
بەشێکن لە بوونی دۆڕاوی من.

لەبیرمە ژنەکە پێی گوتم:
ئەی چەرچی و کۆنەفرۆشی عەشق
تۆ هەموو تەمەنت
لەهەڕاجخانەی عەشقدا
تەواوکرد.

بەختیار محەمەد